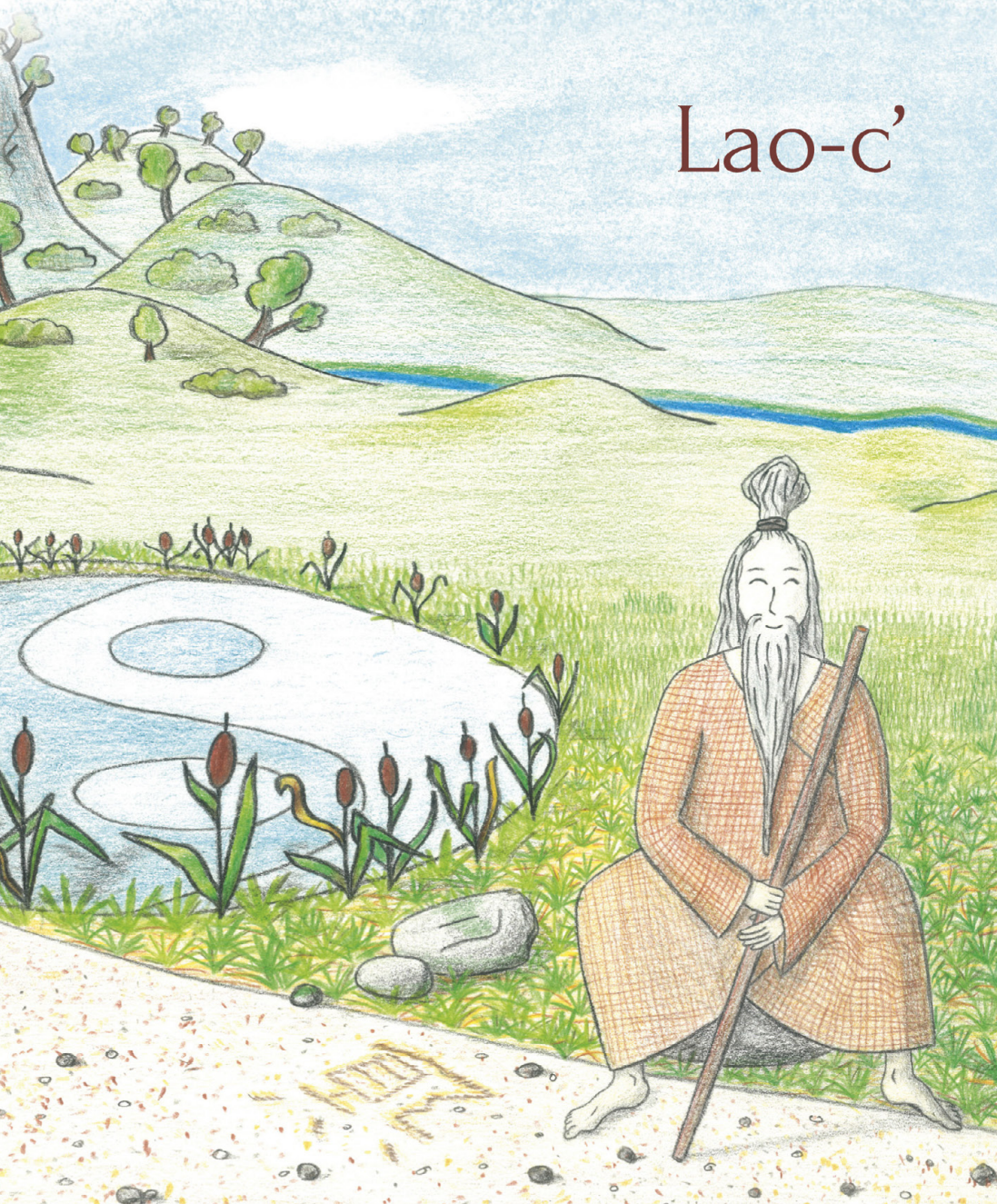

O Tau a ctnosti

Lao-c'

Obálka: Ida Horáková
Sazba: Petr Jančík

Vydáno samonákladem
Olomouc 2022
Vydání první

ISBN 978-80-270-8921-5 (pdf)

ISBN dalších formátů:
978-80-270-8922-2 (epub)
978-80-270-8923-9 (mobi)
978-80-270-8920-8 (brož.)

bonalingua.cz

O Tau a ctnosti

**Interpretace slov
Laa-c'**

Na základě porovnání 70 překladů Tao-te-ťingu
z čínštiny do angličtiny sestavil v letech 2008–2022

VIKTOR HORÁK

[1]

Co je Tao?

Žádný popis nemůže vystihnout Tao,
žádné slovo není vhodné k jeho pojmenování.

Jména odráží jednotlivé projevy,
ale to, co je za nimi, nám uniká.

Ve snaze poznat svět, popisujeme jeho povrch,
Tau však lze porozumět pouze bez šablony slov.

Realita má mnoho kontrastních forem,
všechny přitom vychází ze stejného tajemného zdroje.

Tato nejhlubší propast bez jména
je branou k podstatě veškerého stvoření.

[2]

Projevy Taa

Tao a jeho vlastnosti nepoznáme přímo,
ale pouze podle odlišností, kterými se projevuje:

Krása je krásná, protože existuje škaredé,
dobro je dobré, protože existuje špatné.

To, co je, se vyděluje z toho, co není:

Obtížné je obtížným, neboť něco jiného je snadné,
dlouhé je dlouhým, neboť něco jiného je krátké,
vysoké je vysokým, neboť něco jiného je nízké.
Přední je vepředu, protože zadní je vzadu,
když ustane zvuk, nastane ticho.

Moudrý jedná, aniž by něco dělal,
a učí, aniž by něco řekl.
Nepotřebuje srovnávat, protože ví,
že všechny soudy jsou relativní.
Díky zkušenostem chápe,
že vše se mění podle úhlu pohledu.
Nechává věci přijít a odejít tak, jak jsou.
Tvoří, ale nevlastní.
Pomáhá, aniž by cokoliv očekával na oplátku.
Po dokončení své práce na ni zapomene.
Nelpí na výsledcích,
proto mu je nikdo nemůže vzít.

[3]

Nevystavuj lidi pokušením

Nevychvaluj úspěšné – lidé si přestanou závidět,
necení vzácné – lidé je nebudou za každou cenu chtít,
neukazuj lákavé – srdce lidí nebudou rozptylována.

Moudrý vládce udržuje mysl lidí prázdnou
a jejich břicho plné.

Oslabuje jejich ambice a posiluje jejich kosti.

Nevyvolává v lidech touhu mít se lépe, než ostatní,
takže i vychytralí podvodníci jsou odsouzeni k nezdaru.

Pokud vládce své poddané nerozptyluje,
žijí své životy ve spokojenosti.

[4]

Hloubka Taa

Tao je hluboký, nespoutaný zdroj všeho.
Přestože je prázdné, užitečnost Taa nemá hranic.
Tupí ostré hrany,
rozmotává uzly,
tlumí ostré světlo,
spojuje vše dohromady.
Je dokonale skryté, a přesto všudypřítomné.
Nevím, odkud se Tao vzalo.
Zdá se, že tu vždy bylo.

[5]

Nikomu nestraň

Nebe a Země nemají oblíbence,
se vším zachází se stejnou lhostejností.
Ani moudrý nikomu nestraní,
s dobrými i špatnými lidmi jedná stejně.

Prostor mezi Nebem a Zemí je jako měch.
Přestože je prázdný, nelze jej vyčerpat.
Pracuj s ním, a bude vydávat stále více.

Neunavuj se přílišným vysvětlováním,
lepší je vést příkladem.

[6]

Tao je všudypřítomné

Hloubka Taa nemá hranic.

Tao není vidět, přesto je ve všem.

Je tajemnou matkou,
kořenem Nebe i Země.

Trvá navždy
a jeho užitečnost neslábne.

[7]

Chovej se nesobecky

Nebe a Země jsou věčné,
neboť jim nezáleží na vlastní existenci.

Neprosazují své zájmy, proto přetrvávají.
Ani moudrý se neprosazuje, proto přetrvává.

Drží se vzadu, přesto vede ostatní,
o nic neusiluje, přesto dosahuje všeho.

[8]

Bud' jako voda

Nejvyšší dobro je jako voda,
která přináší užitek všem, aniž by se prosazovala.
Proudí i do těch nejnižších míst, kterými lidé opovrhují.
Tím se velice podobá Tau.

Moudrý je jako voda.
Žije blízko země.
Myšlenky má hluboké.
Chová se laskavě.
Mluví upřímně.
Vládne spravedlivě.
Jedná v pravý čas.
Neprosazuje se,
a proto nemá nepřátele.

[9]

Přestaň včas

Přestaň nalévat, než přeliješ pohár.

Nadmíru broušená čepel nezůstane ostrá dlouho.

Nahromaděné poklady nelze uhlídat.

Chlubení se bohatstvím a poctami předchází pád.

Po dokončení svého díla odejdi do ústraní.

Taková je cesta Nebes.

[10]

Nečekej pochvalu

Usiluj o jednotu mysli a těla,
buď jako čerstvě narozené dítě.

Zbavuj svou vnitřní vizi nečistot,
až budeš vidět naprosto jasně.

Miluj lidi a veď je,
aniž bys vynucoval svou vůli.

Nech události volně plynout,
při poznávání zapomeň, co už víš.

Pracuj, ale nelpi na výsledcích,
pomáhej, ale vyhni se manipulaci,
zlepšuj se, ale nežádej to od ostatních.

Toto je nejvyšší ctnost.

[11]

Užitek dává prázdnota

Kolo tvoří třicet loukotí,
ale točí se díky otvoru uprostřed.

Hrnek je uhněten z hlíny,
ale pít se z něj dá díky dutému jádru.

Dům je postaven z dříví,
ale obyvatelným jej činí otvory pro okna a dveře.

Tudíž používáme to, co je,
ale užitek tomu dává to, co není.

[12]

Nezahlcuj své smysly

Příliš mnoho barev oslepuje oči,
příliš mnoho zvuků ohlušuje uši,
příliš mnoho chutí otupuje jazyk,
příliš mnoho vzruchů zatemňuje mysl,
příliš mnoho tužeb zneklidňuje srdce.

Moudrý nezahlcuje své smysly
a uspokojuje jen své základní potřeby.
Netouží po vzrušení a zachovává vnitřní klid.
Ignoruje vzdálené a drží se blízkého.

Přízeň zraňuje jako nepřízeň

Chvála je stejně ponižující jako odsouzení,
pocta způsobuje stejnou bolest jako trest.

Proč je chvála stejně ponižující jako odsouzení?
Snažíme-li se druhým zavděčit, stáváme se jejich otroky.

Proč pocta způsobuje stejnou bolest jako trest?
Upřednostňujeme-li se, bojíme se ztráty svého postavení.
Kdybychom se neupřednostňovali, necítili bychom strach.

Pouze ten, kdo si váží druhých jako sebe, může ostatní vést.
Pouze ten, kdo miluje svět jako sebe, může světu vládnout.

[14]

Neurčitost Taa

Tao nelze poznat smysly:

Zkus jej zahlédnout – nic nespatříš,

zkus jej zaslechnout – nic neuslyšíš,

zkus se jej dotknout – nic nenahmatáš,

jdi mu naproti – nenajdeš začátek,

jdi za ním – nenajdeš konec.

Tao je nedefinovatelné a nepředstavitelné,

beztvaré a nezobrazitelné.

Nahoře není světlé, dole není tmavé,

věčné a bez hranic, neurčité,

bezejmenné vrací se k nebytí.

Kdo zná podstatu, rozumí principům fungování světa.

Drž se dávného Taa a zvládneš současné bytí.

Dávní mistři

Lidé praktikující Tao v dávných dobách byli
chytří a intuitivní.

Hloubku jejich moudrosti nelze pochopit,
proto mohu popsat pouze jejich vnější chování:

Byli pozorní jako člověk krácející přes zamrzlou bystrinu,
ostrážiti jako bojovník na území nepřítele,
zdvořilí jako host na návštěvě,
povolní jako tající led,
prostí jako neopracované dřevo,
otevření jako údolí,
průzrační jako voda.

Svou trpělivostí dokázali postupně proměnit kal v čistotu.
Chovali Tao v úctě a nechávali všemu volný průběh.

Protože nic neočekávali a o nic neusilovali,
i ve vysokém věku si zachovávali kreativitu a svěžest.

[16]

Bud' připraven na smrt

Vyprázdní svou mysl, usiluj o naprostý klid,
zatímco se vše rodí a po období aktivity
zase navrací zpátky ke zdroji.

Návrat ke zdroji je nalezením klidu,
takový je neměnný koloběh přírody.
Porozumění jeho stálosti přináší osvícení,
nepochopení jeho stálosti přináší utrpení.

Ten, kdo zná koloběh přírody, je sám od sebe
tolerantní, laskavý, spravedlivý a šlechetný.
Trvale žije v souladu s Taem,
a až přijde čas zemřít, bude připraven.

[17]

Nech lidem volnost

Nejlepší vládce je takový, o kterém lidé téměř neví.

Dobrého vládce lidé milují a chválí.

Špatného se bojí a nejhorším opovrhují.

Pokud vládce lidem nevěří, sám ztrácí jejich důvěru.

Moudrý vládce nechává lidem volnost a šetří slovy.

Lidé pak sami od sebe dělají vše, co je potřeba.

„To jsme dokázali sami!“ radují se.

[18]

Bez Taa je vynucována poslušnost

Když lidé nežijí v souladu s Taem,
káže se o morálce a spravedlnosti.

Když se lidé neřídí selským rozumem,
je odsuzována vychytralost a falešnost.

Když rodinu narušují spory,
je vyžadována úcta k rodičům.

Když v zemi vypukne chaos,
vynucuje se od poddaných poslušnost.

[19]

Přestaň kázat

Nemluv o svatosti a moudrosti

– lidé budou mnohem šťastnější.

Nemluv o morálce a spravedlnosti

– láska se vrátí do rodin.

Nemluv o chytrosti a zisku

– korupce a krádeže zmizí.

Slova ale zůstávají na povrchu,

důležitější je jít ostatním příkladem:

Zachovávej prostotu, usiluj o jednoduchost,

neprosazuj se, měj málo přání.

Nediskutuj

Přestaň diskutovat a budeš bez starostí.

Jak daleko je „ano“ od „ne“?

Čím se liší „dobré“ od „špatného“?

Mám se přít s ostatními? Směšné!

Davy hýří nadšením jako na hostině,

jako na vyhlídkové terase, když vše kvete,

jen já zůstávám klidný a bez výrazu,

jako dítě, které se ještě nenaučilo usmívat,

jako člověk bez domova a bez budoucnosti.

Ostatní hromadí majetek, já nic nevlastním.

Ženou se za ziskem, já o něj nestojím.

Mají vyhraněné názory, já si ničím nejsem jistý.

Mají ambice, já jsem bez cíle.

Jsou něčím, já nejsem ničím.

Mají vybrané způsoby, já jsem neotesaný a jednoduchý.

Jsem jako hlupák, naprosto zmatený,

beztvarý jako vlna na moři, neukotvený jako vítr.

Chovám se jinak, než ostatní,

protože čerpám výživu přímo ze zdroje.

[21]

Tao je za vším

Nejvyšší ctností je žít v souladu s Taem.

Tao je nezachytitelné, je jako stín,
přesto z něj vychází všechny obrazy.

Tao je nehmatatelné, je jako mlha,
přesto formuje všechny tvary.

Tao je nepatrné, je jako semínko,
přesto se z něj zrodilo vše.

Tao zde bylo před počátkem světa.

Jak to mohu vědět?
Protože znám Tao.

Ustup

Podrob se a budeš povýšen,
ohni se a budeš napřímen,
vyprázdni se a budeš naplněn,
opotřebuj se a budeš obnoven,
chtěj málo a budeš obohacen,
chtěj hodně a budeš ochuzen.

Moudrý žije v souladu s Taem
a ostatním jde příkladem:
Nepředvádí se, proto vyniká,
neukazuje se, proto je vidět všude,
nepovyšuje se, proto je ctěn,
neprosazuje se, proto přetrvává,
nesváří se, proto vítězí.

Staré rčení praví: „Ustup a zůstaneš celý.“
Je to snad prázdná fráze?
Vzdej se všeho a získáš vše.

[23]

Žij ctnostně

Řekni své a pak se odmlč, tak jako příroda.
Vítr nefouká celé ráno, déšť nepadá celý den.
Když ani Nebe a Země nepůsobí bez ustání,
jak by to mohli dokázat lidé?

Kdo praktikuje Tao, je v souladu s Taem,
kdo je ctnostný, zažívá ctnost,
kdo se bojí ztráty, ztráta jej nemine,
kdo nevěří ostatním, tomu ostatní nedůvěřují.

[24]

Nepřeháněj

Kdo stojí na špičkách, nestojí pevně,
kdo příliš spěchá, snadno klopýtne,
kdo trvá na své pravdě, nepoučí se,
kdo se chvástá, sám sebe shazuje.

Jednat s takovými lidmi
je pro ostatní ztrátou času.
Člověk žijící v souladu s Taem
se tak nechová.

Čtyři velké síly

V chaosu před zrozením Nebe a Země
již bylo cosi tichého, nezávislého, neměnného.
Samo bez formy, neúnavně se projevovalo.
Věčně přítomné, dá se považovat za základ všeho.

Nevím, jaké má jméno, proto jej nazývám „Tao“.
Pokud bych měl Tao popsat, dodal bych „Velké“.
Proudí uvnitř i vně všech věcí a vrací se zpátky ke zdroji.

Tao je velké.
Nebe je velké.
Země je velká.
Člověk je také velký.

Toto jsou čtyři velké síly ve Vesmíru a člověk je jednou z nich.

Člověk je podřízen Zemi,
Země je podřízena Nebi,
Nebe je podřízeno Tau,
Tao se řídí přirozeností.

Nepolevuj v opatrnosti

Cesta vpřed je plná překážek,
rozvážnost vítězí nad zbrklostí.

Moudrý s sebou všude nosí Tao,
tak jako poutník při celodenním putování
s sebou všude bere svá zavazadla.
I když vidí nádherné výhledy,
zůstává opatrný a rozvážný.

Dnešní vládci žijí v palácích,
mají harémy a chrání je mocná armáda.
V očích lidu se však chovají pošetile.
Jejich nestydatost je vyvrátí z kořenů,
nerozvážnost způsobí ztrátu jejich moci.

Zdokonaluj se pomáháním

Kdo dobře chodí, nezanechává stopy,
kdo dobře mluví, jasně formuluje své názory,
kdo dobře počítá, nepotřebuje počítadlo,
kdo dobře zamyká, jeho zámek nikdo neotevře,
kdo dobře svazuje, jeho uzly nikdo nerozváže.

Ten, kdo umí, snadno poradí tomu, kdo neumí,
nebo opraví rozbité věci, aby nadále sloužily.
Nikoho neodmítne a s každou výzvou se zdokonaluje.

Ten, kdo ví, je tedy učitelem toho, kdo neví.
A ten, kdo neví, pro něj představuje lekci.

Kdo si neváží učitele nebo nové lekce,
bude bloudit, i kdyby byl sebechytřejší.

Taková je podstata problému.

Uvědomuj si své slabé stránky

Kdo používá svou mužskou sílu,
ale uvědomuje si i svou ženskou slabost,
žije ctnostně a stává se řekou světa.
Vrací se do stavu malého dítěte.

Kdo ukazuje své světlé stránky,
ale uvědomuje si i ty temné,
žije ctnostně a stává se světu vzorem.
Vrací se k nevinnosti.

Kdo využívá své přednosti,
ale uvědomuje si i své nedostatky,
žije ctnostně a stává se údolím světa.
Vrací se k vnitřní prostotě.

Tak jako tesař z původního hrubého kusu dřeva
vytváří nástroje, které přináší lidem prospěch,
i moudrý vládce používá původní prostotu
jako užitečný nástroj pro správu země.
Říká se: „Mistr tesař seká málo!“

Svět nelze ovládnout

Chceš ovládnout svět a změnit jej podle svého přání?

Viděl jsem, že se to dosud nikomu nepodařilo.

Svět je dokonalý, nedá se nepřírozeně vylepšovat.

Zkusíš-li jej změnit, zničíš jej,

zkusíš-li jej ovládnout, ztratíš jej.

Svět je v neustálém pohybu

a lidé se od sebe liší zájmy i povahou.

Když chce někdo strhnout ostatní, ti se nepřidají,

když chce někdo zvětšovat svou moc, ostatní jej oslabují,

když si chce někdo polepšit, ostatní působí proti němu.

Moudrý se nesnaží věci prosazovat silou,

nechává vše přírozeně plynout.

Neuchyluj se k násilí

Ten, kdo radí vládci v souladu s Taem,
nesouhlasí s vypravením dobyvačné armády.
Spáchané násilí vyvolává touhu po pomstě,
trní roste tam, kde tábořila armáda,
po válce následuje hladomor.

Armáda má sloužit pouze k obraně země,
nikoli k podrobení si sousedů.
Moudrý vojevůdce se spokojí s dosažením cíle,
nechlubí se, není arogantní, nezneužívá svou moc.
Nepokračuje v dalším tažení na cizí území,
udělá jen to, co je nezbytné.

Nadměrný růst není v souladu s Taem,
co je příliš silné, nakonec se zhroutí a zanikne.

Bojuj jen v nutnosti

Zbraně, jakkoli krásné, předznamenávají tragédii,
jsou nástrojem strachu a všichni je nenávidí.

Člověk praktikující Tao se zbraním vyhýbá,
nemá-li však jinou možnost,
použije zbraň v klidu a s rozmyslem.

Vítězství v boji není důvodem k oslavě.

Radovat se z vítězství znamená radovat se ze zabíjení.

Kdo se raduje ze zabíjení, nemůže vést ostatní.

V období míru lidé respektují život – ctí levou stranu,
během války život berou – ctí pravou stranu.

Čestné místo na oslavě je vlevo, během pohřbu vpravo.

V armádě stojí vojevůdce napravo od svých poradců,
jejich pozice jsou tedy stejné, jako při smutečním obřadu.

Přistupují k bitvě se smutkem a soucitem,

neboť ví, že na obou stranách zemře mnoho lidí.

Vše se vrací k Tau

Tao je věčným, bezejmenným základem všeho.
Ač se zdá být nepatrné a prosté,
nikdo na světě jej nedokáže ovládnout.

Pokud by se mocní řídili Taem,
Nebe a Země by nebyly odděleny.
Lidé by sami od sebe žili v harmonii,
aniž by jim někdo musel rozkazovat.

V důsledku oddělení Nebe a Země
je nutné jednotlivé formy pojmenovávat.

Všechna jména jsou provizorní.
Když se začínají objevovat jména,
je čas přestat s dalšími definicemi.

Protože Tao je jako moře,
do nějž se všechny vodní toky navrací.

Poznej sám sebe

Kdo zná druhé, je chytrý,
kdo zná sebe, je moudrý.

Kdo ovládá druhé, je silný,
kdo ovládá sebe, je mocný.

Kdo se prosazuje, je ambiciózní,
kdo je spokojený s tím, co má, je bohatý.

Kdo se neodchyluje od Taa, žije spokojeně,
kdo nelpí na pomíjivém, nebojí se smrti.

Pomáhej diskrétně

Velké Tao je jako rozvodněná řeka,
proudí všemi směry a žádný neupřednostňuje,
všechny vyživuje a nikoho neodmítá,
vše je mu podřízené, přesto ničemu nevládne,
odvádí svou práci a nic za ni nežadá.

Protože se Tao neprosazuje,
může se zdát nevýznamné,
protože však na něm vše závisí,
je životně důležité.

Ani moudrý člověk se nedere vpřed.
Koná svou práci, aniž by čekal obdiv.
Tím potvrzuje svou velikost.

[35]

Tao je nevyčerpatelné

Lidé jsou přitahováni k tomu, kdo chápe řád světa,
v jeho přítomnosti nachází odpočinek, bezpečí a mír.

Dobré jídlo a příjemná hudba lákají pocestné k zastavení,
avšak Tao se zdá být bez chuti, neboť nepůsobí na smysly.

Neviditelné pro oči, neslyšitelné pro uši,
Tao je ve všem, přesto se aktivitou nikdy nevyčerpá.

[36]

Slabé vítězí nad silným

Vše, co se zvětšuje, jednou se zmenší,
vše, co sílí, nakonec zeslábne,
vše, co je budováno, bude někdy zničeno,
vše, co je získáno, bude později ztraceno.

Taková je podstata všech věcí:
Tvrdé a silné se rozplývá v měkkém a slabém.

Rybám je nejlépe v hluboké vodě.
Lidé by proto neměli být rušeni
demonstrováním moci.

[37]

Tao přináší klid

Tao se neprosazuje,
přítom neustále působí.

Pokud se vládce drží Taa,
vše se spontánně odehrává.

V bezejmenné prostotě zaniká
jakákoli touha po prudkých změnách.

Lidé spokojeně žijí své obyčejné životy
a Nebe se Zemí jsou v harmonii.

Nezdůrazňuj svou ctnost

Ten, kdo si není vědom své ctnosti, je skutečně ctnostný,
ten, kdo stále myslí na ctnost, skutečně ctnostný není.

Skutečná ctnost spočívá ve vnitřním bytí,
ctnostný člověk o svých ctnostných činech nemluví.
Okázalá ctnost se projevuje neupřímným chováním,
nectnostný člověk své ctnostné činy zdůrazňuje.

Když někdo upřímně pomáhá ostatním,
jedná ctnostně bez vedlejšího úmyslu.
Když někdo jedná, aby ukázal svou ctnost,
má řadu postranních motivů.
Když někdo vyžaduje ctnostné chování,
prosazuje svou vůli i násilnými prostředky.

Když mizí Tao, objevuje se ctnost,
když se ztrácí ctnost, nastupuje etika,
když se horší etika, přichází spravedlnost,
když upadá spravedlnost, prosazují se zákony.
Zákony jsou projevem nedůvěry a zárodkem chaosu.

Naučené znalosti jsou slupkou Taa a počátkem hlouposti.
Moudrý upřednostňuje dužinu plodu, ne jeho slupku,
soustředí se na podstatu, ne na představu,
volí upřímnost a odmítá povrchnost.

Přirozený řád věcí

Za dávných časů, v harmonii s Taem,
obloha se vyjasnila a země zklidnila,
rostliny a živočichové začali prosperovat,
údolí se naplnila,
duchové získali nadpřirozenou moc
a vládci šli lidu příkladem.

Nebude-li Země v harmonii s Taem,
propuknou bouřky a země se bude třást,
rostliny a živočichové začnou vymírat,
údolí se vyprázdní,
duchové ztratí nadpřirozenou moc
a vládci pozbudou důvěru lidu.

Proto ctihodný nesmí zapomínat na pokoru
a ten, kdo je vysoko, musí pamatovat na ty nízko.
Moudrý vládce o sobě mluví jako o nicotném a nedokonalém.
Nechce zářit jako jadeit, ale být jako obyčejný kámen.
Je si vědom, že bez podpory lidu by se jeho říše zhroutila.

[40]

Bytí se rodí z nebytí

Návrat je dokončením pohybu,
vítězství je završením poddajnosti.
Existence se zrodila z prázdnoty,
vše, co existuje, vyvíjí se v cyklu.

Cesta ke světlu se zdá tmavá

Když se o Tau dozví rozumný člověk,
pilně se snaží žít s ním v souladu.

Když se o Tau dozví obyčejný člověk,
někdy se jím řídí, jindy ne.

Když se o Tau dozví hlupák,
nahlas se mu vysmívá.

Kdyby nebylo vysmíváno,
nebylo by Tao tím, čím je.

Jak praví staré rčení,
dosažení nejlepšího trvá nejdéle.

Kdo kráčí k Tau, jako by se vracel,
kdo očekává hladkou pěšinu, narazí na výmoly,
kdo už se vidí na konci, zjistí, že je na začátku,
kdo se domnívá, že cestu zná, sešel z ní.

Kdo je čistý, považuje se za špinavého,
kdo je ctnostný, je ve svých očích nedokonalý,
kdo je moudrý, působí nejistě,
kdo má co říci, mluví tiše.

Nejhlubší propast je bezedná,
nejširší moře je bezbřehé,
největší forma je beztvará.

Tao je skryté a nedefinovatelné,
přesto vše vyživuje a zdokonaluje.

Z Taa se zrodilo vše

Tao dalo vzniknout jednotné existenci.
Z jednoty se vymanily protipóly jin a jang.
Mezi nimi začala proudit energie čchi.

Ze vzájemného působení těchto tří sil
zrodilo se Nebe, Země, všechny věci a živé bytosti.
Uvnitř nesou jin, navenek se projevují jangově.
Díky proudění čchi dosahují harmonie.

Lidé nechtějí být nicotní, osamělí, ubozí,
přesto se těmito slovy moudří vládci sami označují.
Neboť poníženost vede k zisku, povýšenost vede ke ztrátě.

Opakuji jen to, co učili jiní přede mnou:
„Násilník nezemře přirozenou smrtí.“
Takový je základ mého učení.

[43]

Nejlepší učení je beze slov

Nejměkčí překonává nejtvrdší,
nehmotné proniká hmotným.

Moudrý zná hodnotu dosahování nekonáním,
učí beze slov a nechává vše volně plynout.

To málokdo dokáže.

[44]

Lpění vede k bolesti

Sláva nebo život – co je důležitější?

Majetek nebo zdraví – co je cennější?

Zisk nebo ztráta – co je děsivější?

Kdo na něčem lpí, žije ve strachu.

Čím víc hromadí, tím víc může ztratit.

Spokojený člověk není nikdy zklamán.

Ví, kdy má dost, a vyhne se mrzutostem.

Proto žije šťastně a dlouho.

Nezasahování přináší stabilitu

Skutečná dokonalost působí nekompletně,
přesto nepřestává být užitečná.

Skutečná plnost vypadá prázdně,
přesto se nikdy nevyčerpá.

Skutečná přímost se zdá pokřivená,
skutečná zručnost vypadá nemotorně,
skutečná moudrost působí nerozhodně.

Netrpělivost zvyšuje teplotu,
trpělivost vede k ochlazování.
Moudrý vládce proto zachovává rozvážnost.

[46]

Nechtěj víc

Když země žije v souladu s Taem,
i rychlí koně jen tahají vozy a hnojí pole.

Když země nežije v souladu s Taem,
i březí kobyly převáží vojáky mezi ruinami.

Největší nectností je touha,
největším neštětím je nespokojenost s tím, co je,
největší tragédií je chtít pro sebe víc.

Kdo ví, kdy má dost, bude mít vždy dostatek.

[47]

Znalosti brání pochopení

Nemusíš vyjít ze dveří,
abys poznal fungování světa,
nemusíš pohlédnout z okna,
abys spatřil Tao Nebes.
Čím dále půjdeš při hledání pravdy,
tím více se jí vzdálíš.

Moudrý zachovává svůj střed.
Ví, aniž by hromadil znalosti,
rozumí, aniž by potřeboval vidět,
dosahuje, aniž by prosazoval svou vůli.

[48]

Vyprázdní svou mysl

Kdo touží po znalostech, každý den plní svou mysl,
kdo praktikuje Tao, každý den svou mysl čistí.

S rostoucím pochopením mizí potřeba vnějších činů.
Navzdory nekonání však nic nezůstává nedokončeno.

Moudrý vládce nechává věci jít svou cestou.
Přílišné úsilí brání dosažení cíle.

[49]

Ved' příkladem

Moudrý vládce neprosazuje svou vůli,
chápe úhel pohledu svých poddaných.

Jedná dobře s dobrými i nedobrymi,
svým ctnostným chováním šíří dobro.

Věří lidem upřímným i lhářům,
svým ctnostným chováním šíří důvěru.

Záležitosti lidu řeší opatrně a citlivě,
proto jej lidé poslouchají a pomáhají mu.

Moudrý vládce zachovává jednoduchost,
přistupuje k ostatním jako k vlastním dětem.

[50]

Žij pro dnešek

Život a smrt jsou neoddělitelné,
z deseti narozených lidí deset jich zemře.
Někdo v dětství, jiný v dospělosti nebo ve stáří.

Lidé se děsí smrti, protože příliš lpí na životě.

Moudrý prochází životem beze strachu,
žije v přítomnosti a vše bere tak, jak to je.
Nebojí se tygra, nosorožce ani zbraní,
nelpí na životě, smrt může přijít kdykoli.

[51]

Nemluv o svých zásluhách

Tao vytváří a vyživuje všechny věci.
Hmotný svět jim dává formu,
prostředí a okolnosti jim propůjčují tvar.

Všechny věci se rodí z Taa
a jsou plně zaopatřeny jeho ctností.
Proto se podřizují Tau a cení si ctnosti.
Přirozeně, dobrovolně, navždy.

Kdo pomáhá ostatním,
ale nemluví o svých zásluhách,
kdo koná, ale neprosazuje se,
kdo vede, ale nekontroluje,
jedná nanejvýš ctnostně.

Zůstaň doma

Tao je kořenem, matkou celého světa,
ze které se zrodilo vše.
Navždy zůstáváme jejími dětmi
a naše společná matka nás nepřestává podporovat.

Omez smyslová potěšení, drž na uzdě přání,
a tvůj život bude plný radosti.
Oddávej se smyslovým potěšením, stále o něco usiluj,
a tvůj život bude plný potíží.

Jasně vidí ten, kdo vnímá i to, co není zjevné;
skutečně silný je ten, kdo zůstává mírný.
Kdo se drží světla domova, neztratí se ve tmě,
vyhne se nebezpečím a bude dlouho žít.

Neodchyluj se od Taa

Ten, kdo moudře následuje Velké Tao,
bojí se pouze toho, aby nesešel z cesty.

Cesta Taa je rovná a přímá,
avšak lidé často podléhají vnějším pokušením.

Když mocní žijí v palácích,
oblékají se do přepychových šatů
a chrání své bohatství zbraněmi,
připomínají vůdce lupičů.

Parazitují na lidu, který hladoví,
a mají více, než potřebují,
zatímco pole zarůstají býlím
a sýpky jsou prázdné.

To není v souladu s Taem.

[54]

Rozvíjej ctnost

Dům ctnostného stavitele nepadne,
plán ctnostného plánovače přetrvává.
Budoucí generace je budou chovat v úctě.

Rozvíjej ctnost v sobě,
tvá ctnost bude opravdová
a dá příklad tvé rodině.

Rozvíjej ctnost ve své rodině,
ctnost v rodině bude hojná
a dá příklad dalším rodinám.

Rozvíjej ctnost ve vesnici,
ctnost ve vesnici bude růst
a dá příklad dalším vesnicím.

Rozvíjej ctnost v zemi,
ctnosti v zemi bude nadbytek
a dá příklad dalším zemím.

Rozvíjej ctnost ve světě
a ctnost bude všude.

Posuzuj jedince jako jedince, rodinu jako rodinu,
vesnici jako vesnici, stát jako stát, svět jako svět.

Jak posoudit svět?
Prostým pozorováním.

Vnitřní harmonie

Ten, kdo žije naprosto ctnostně,
podobá se čerstvě narozenému dítěti:

Nebojí se, že jej uštkne had,
bodne hmyz, napadnou šelmy nebo dravci.
Kosti má slabé, svaly měkké, ale stisk má pevný.
Nezná spojení mezi mužem a ženou,
přesto cítí vzrušení, protože je plný energie.
Může křičet celý den a neochraptí,
neboť je v dokonalé vnitřní harmonii.

Kdo dosáhl vnitřní harmonie,
jedná v souladu s Taem.
Kdo zná Tao,
dosáhl skutečné moudrosti.

Moudrý nepokouší osud
a nenechává svou mysl zatemnit vášněmi.
Nadměrný výdej energie vede k vyčerpání,
co příliš sílí, spěje k předčasnému úpadku.
Co není v souladu s Taem, brzy zanikne.

[56]

Přijmi své místo

Kdo ví, nemluví,
kdo mluví, neví.

Přestaň hlásat své názory,
nevěnuj pozornost rámusu,
nevytvářej si domněnky,
zjednoduš svůj život,
zanech očekávání,
přijmi své místo.

To znamená žít v souladu s Taem.

Kdo tohoto stavu dosáhne,
nerozlišuje mezi přáteli či nepřáteli,
nelze jej podplatit nebo mu vyhrožovat,
neovlivní jej chvála ani kritika.

Proto jej ostatní chovají v úctě.

[57]

Nevměšuj se

Zemi je třeba řídit spravedlivě,
válku je nutné vést překvapivě,
vládnout světu lze jen nezasahováním.

Jak to mohu vědět? Neboť:

Čím více vládce zakazuje, tím jsou lidé chudší,
čím více má zbraní, tím jsou lidé neklidnější,
čím více kontroluje, tím jsou lidé vychytralejší,
čím více zavádí pravidel, tím více lidé páchají zločinů.

Moudrý vládce zastává tento postoj:

Nevměšuje se, a lid žije v harmonii,
upřednostňuje klid, a lid si sám spravuje své záležitosti,
nepomáhá, a lidu se daří dobře,
nemá cíle, a přání lidu jsou prostá.

Zákony posilují hříšníky

Vládni shovívavě, a lidé zůstanou poctiví,
vládni přísně, a lidé se začnou chovat prohnaně.
Snaha zajistit štěstí lidu vede k nespokojenosti,
snaha uzákonit žádané chování posiluje hříšníky.

Štěstí vyrůstá z neštěstí, neštěstí se skrývá ve štěstí,
co dříve vyhovovalo, vyhovovat přestane,
co dříve bylo správné, stane se nesprávným,
a lidé dlouho zůstanou ve zmatcích.

Moudrý vládce jde příkladem,
ale neočekává, že bude následován,
má prostředky k prosazení své vůle,
ale nevyužívá jich,
ukazuje cestu,
ale nepředvádí lidu svou moc,
ví, že na vše se dá dívat
z různých úhlů pohledu.

[59]

Plánuj jako rolník

Řídit zemi a sloužit Nebi je třeba hospodárně.

Tak jako rolník, který začíná s přípravou půdy včas,
musí vládce předem rozvíjet svou ctnost
a získávat schopnosti pro spravování záležitostí ostatních.

Vládce, který soustavně kultivuje svou ctnost, přetrvá dlouho.
Nic pro něj není nemožné a překoná všechny potíže,
neboť má hluboké kořeny v Tau a širokou podporu lidu.

Jeho říše je klidná a předvídatelná.

Nedočkavost škodí

Velkou zemi je třeba řídit,
jako když se vaří malé rybky.
Dobrý kuchař míchá jemně,
nadměrné zásahy kazí výsledek.

Pokud je země spravována v souladu s Taem,
démoni neprojevují svou čarovnou moc.
Ne, že by neměli žádnou sílu,
ale nenajdou cestu, aby škodili lidem.

Zlí duchové zůstávají v klidu,
protože moudrý vládce lid neruší.
Když nikdo nikomu neškodí,
ctnost všech roste a země vzkvétá.

Poniž se a získáš

Mocná země, která sama sebe udržuje níže,
je jako nížina, v níž se slévají všechny řeky.
Jako samička, která přemáhá samce pokorou
a svou přístupností získává podporu a výhody.

Pokud se velká země podřídí,
může vést malou zemi.
Pokud se malá země podřídí,
získá pomoc velké země.

Obě strany získají to, co chtějí:
Velká země potřebuje hodně obyvatel,
malá země touží zapojit se do aktivit velké země.
Aby však obě země prosperovaly,
musí velká země udržovat svou nižší pozici.

Tao je nejvzácnější poklad

Všechny bytosti směřují k Tau.
Pro ctnostné je pokladem,
pro zbloudilé útočištěm.

Hezká slova přináší oblibu,
dobré skutky přináší respekt,
Tao se ale koupit nedá.

I kdybych byl vládcem, nebo jedním ze tří správců země,
měl služebnictvo, jadeit a čistokrevné koně,
nevyrovnalo by se to klidnému životu v souladu s Taem.

Proč dávní mudrcové chovali Tao v úctě?
Tao nikoho neztracuje.
Kdo najde Tao, nebude již více zatížen svými hříchy.
Proto je Tao nejčennější na světě.

[63]

Předcházej problémům

Při práci dělej i to, co tě nebaví,
nenech se odradit velikostí úkolu.

I nepříjemný problém se dá zvládnout,
pokud na něm člověk soustavně pracuje.

Moudrý se věnuje malým věcem,
díky tomu dosahuje velkých.

Nehledí na vlastní nepohodlí,
proto je pro něj vše snadné.

Kdo lehkomyšlně slibuje,
nakonec ztratí důvěru všech.

Moudrý od úplného začátku počítá s potížemi,
díky tomu se jich vyvaruje.

Velké začíná jako malé

Klidné se snadno ovládá,
nejasné se snadno tvaruje,
křehké se snadno rozbije,
sypké se snadno rozpráší,
potížím v zárodku se snadno předejde.

Mohutný strom vyrostl z malého proutku,
devítipatrová věž kdysi byla hromadou hlíny,
cesta tisíce mil začíná prvním krokem.

Kdo se vměšuje, zkazí to,
kdo chce ovládat, ztratí to.
Moudrý nezasahuje, proto nic neničí,
na ničem nelpí, a tak nemá co ztratit.

Lidé často něco pokazí těsně před dokončením,
věnuj proto stejnou pozornost dokončení jako začátku.

Moudrý touží po ničem netoužit,
nehromadí obtížně dosažitelné věci,
nelpí na svých názorech.
Tím, že lidem připomíná, jací dříve byli,
aniž by prosazoval svou vůli,
vede je k nalezení své přirozenosti.

Nepoučuj

Dávní mudrcové, kteří znali Tao, nesnažili se lid vzdělávat.
Chtěli, aby lidé zůstali přirození a prostí.

Pokud si lid myslí, že ví věci lépe, je těžké mu vládnout.
Když lid není zatížen vědomostmi, nejsou v zemi rozbroje.

Ten, kdo se snaží lid poučovat, zemi škodí,
kdo lid vede k přirozenosti, je pro zemi požehnáním.

Vládce, který si je vědom rozdílu
mezi chytrostí a selským rozumem,
zvolí správnou formu vlády
a udržuje v zemi nejvyšší ctnost.

Přestože se zdá být nejvyšší ctnost nelogická,
je hluboká a vede k dokonalé harmonii.

[66]

Služ, abys vládl

Oceán přitahuje řeky a vodní toky, neboť je pod nimi.
Proto vládne údolím a vše do něj proudí.

Ten, kdo chce lidem vládnout, musí sám sebe stavět níže,
kdo chce vést druhé, musí jim pokorně sloužit.

Takto se lidé nebudou cítit vládcem utiskováni,
budou jej chválit a půjdou za ním bez reptání.

Když se vládce nad nikým nepovyšuje,
nikdo se nesnaží jej převýšit.

[67]

Tři poklady

Lidé říkají, že mé učení o Tau je nesmyslné,
že je v porovnání s jinými filosofiemi nekompletní.

To právě dokazuje jeho velikost.

Kdyby mé učení dávalo lidem smysl
a připomínalo jiné nauky,
nikdo by o Tau už dnes nevěděl.

Tři vlastnosti považuji za vzácné poklady:
Skromnost, soucit a neusilování o moc.

Skromný člověk si může dovolit být štědrý,
soucit mu dodává odvalu,
ale druhé může vést, jen pokud nebude toužit po moci.

Kdo je štědrý bez skromnosti,
kdo je odvážný bez soucitu,
kdo chce vést a přitom usiluje o moc,
přivolává na sebe problémy.

Soucít vede k vítězství v bitvě a k síle při obraně.
Soucitné lidi chrání samo Nebe.

[68]

Nesoutěž

Statečný voják netouží po boji,
dobrý bojovník nepropadá zuřivosti,
šlechtný vítěz se vyhýbá střetu s nepřítelem,
moudrý vládce sám sebe staví pod ostatní.

Toto je ctnost nesoutěžení,
vedení druhých bez nařizování.

Od nepaměti moudří o tento stav usilovali,
neboť je v souladu se samotným Nebem.

[69]

Projevuj soucit

Moudří vojevůdci se chovají jako hosté;
raději se stáhnou, než by silou pronikali dál.

Toto je postup bez pohybu vpřed,
použití zbraní bez jejich řinčení,
poražení nepřítele bez nepřátelství,
velení armádě bez vojáků.

Největším nebezpečím je považovat se za neporazitelného,
podceňováním protivníka ohrožujeme to nejcennější.

Stojí-li proti sobě dvě rovnocenné armády,
vyhraje ta, která je z nich soucitnější.

[70]

Nauč se základům

Mé učení je snadné pochopit a řídit se jím,
většina lidí mu však nerozumí a nezavádí jej ve svém životě.

Vše, co říkám, má svůj vnitřní smysl,
vše, co dělám, vychází z pevných principů.

Když lidé nerozumí základům,
nemohou chápat ani mne.

Málo je těch, kdo rozumí mým slovům,
právě proto je učení o Tau a ctnosti tak vzácné.

Zůstávám nepoznán, jsem jako tulák,
který pod hrubým šatem nosí jadeit.

[71]

Odhal svou nevědomost

Kdo ví, že neví, rozvíjí se,
kdo neví, že neví, stagnuje.

Nedokonalosti se zbavíme, jen když si ji přiznáme.

Moudrý zná své nedostatky a pracuje na nich,
proto nikdy nestagnuje.

[72]

Nepředváděj svou moc

Když se lidé bojí moci,
předznamenává to katastrofu.

Nevměšuj se do jejich domovů,
nečiň jejich život těžším.

Nebudeš-li zasahovat do životů poddaných,
nebudou proti tobě rebelovat.

Moudrý vládce nepředvádí svou moc,
nevyžaduje od ostatních pocty.

Cení si toho, co je uvnitř,
ne toho, co je venku.

[73]

Tao vítězí bez boje

Zbrklí a nerozvážní zemřou předčasně,
opatrní a rozvážní zůstanou naživu.

Který z těchto dvou výsledků je žádoucí?
Ani moudrý nezná záměry Nebes,
proto nechává věcem volný průběh.

Tao vítězí bez soupeření
a promlouvá beze slov.
Přichází bez zavolání,
vládne, aniž by se prosazovalo.

Síť Taa prostupuje celým vesmírem.
A přestože jsou oka této sítě volná,
nic z nich neunikne.

Krutost je dvousečná zbraň

Dokud se lidé bojí smrti
a nechtějí být potrestáni,
nikdo se neodvažuje porušit zákony.

Když ale lidé propadají zoufalství
a je jim jedno, zda zemřou,
nemá smysl je více utiskovat
nebo trestat neposlušnost smrtí.

Ten, kdo chce rozsévat smrt,
sám může snadno zemřít.

Pouze Nebesa mohou vzít život.
Kdo by se odvážil jednat jejich jménem?

Pokud chce někdo zastoupit mistra tesaře,
těžko unikne poranění!

[75]

Útisk vede k odporu

Jsou-li daně vysoké, lidé trpí nouzí,
jsou-li zákony přísné, lidé rebelují.

Když vidí, že vládce žije rozmařile,
přestává lidem záležet na životě.

Moudrý vládce jedná v zájmu lidí;
důvěřuje jim a nechává je v klidu.

[76]

Co je poddajné, přežívá

Lidé se rodí slabí,
když umírají, jsou tuzí.

Tak je tomu se vším, co žije:

Živé rostliny jsou šťavnaté a hladké,
když umírají, jsou suché a scvrklé.

Slabí přežívají, silní směřují ke smrti.

Tak jako neohebný strom padne v bouři,
zmizí i vojsko, které tíží jeho vlastní velikost.

Tvrdé a nepružné bude rozbito,
jemné a pružné přetrvá.

Tao nastoluje rovnováhu

Tao bez ustání nastoluje rovnováhu:
Co je nahoře, klesá dolů,
co je dole, stoupá vzhůru,
čeho je hodně, bude zredukováno,
čeho je málo, bude rozmnoženo,
nadbytek se přelévá tam, kde je potřeba.

Lidé se chovají jinak:
Když mají hodně, chtějí ještě více
a berou i těm, kdo jsou v nouzi.
Kdo je pak ochoten dělit se s ostatními?

Pouze ten, kdo žije v souladu s Taem,
pomáhá ostatním, aniž by očekával vděčnost.
Dosahuje cílů, a přitom nelpí na výsledcích své práce,
netouží, aby ostatní věděli o jeho zásluhách.

[78]

Převezmi utrpení ostatních

Voda je na světě nejměkčí a nejslabší,
přesto jí nic pevného a silného neodolá.
To dokazuje, že je voda nejmocnější.

Slabé poráží silné, měkké narušuje tvrdé.
Všichni to ví, ale málokdo využívá.

Už staří mudrcové učili:

Pouze ten, kdo se před ostatními poníží,
je hoden stát se jejich vůdcem.

Pouze ten, kdo na svých bedrech nese neštěstí lidu,
může zemi vládnout.

Jakkoli absurdně tato slova zní.

[79]

Plň své povinnosti

Dojde-li k velkému sporu,
zášť přetrvává i po jeho urovnání.

K čemu je to dobré?

Moudrý dodržuje svou část dohody
a neočekává plnění druhé strany.

Ctnostný člověk se dělí s ostatními,
nectnostný vyžaduje, aby se s ním ostatní dělili.

Přestože Tao Nebes nikomu nestraní,
jeho zákonitosti jsou prospěšné těm ctnostným.

Ideální stát

V malé zemi s malým počtem obyvatel
lidé sami spravují své záležitosti.
Nepoužívají své lodě, vozy ani zbraně,
netouží po snadnějším životě,
mají rádi věci takové, jaké jsou.

Ctí zvyklosti dávných předků:
Jí prosté jídlo, nosí hrubý šat,
bydlí ve skromných domech.
Chtějí-li si něco zapamatovat,
uvážou jen na provázku uzal.

Nevydávají se na daleké cesty,
jsou spokojeni tam, kde se narodili.
A přestože je sousední země tak blízko,
že lidé slyší kokrhání kohoutů a štěkot psů,
až do smrti nezatouží ji navštívit.

Žij v souladu s Taem

Upřímná slova nejsou krásná,
krásná slova nejsou upřímná.

Ctnostný člověk se nehádá o své pravdě,
ti, kteří se hádají o své pravdě, nejsou ctnostní.

Moudrý člověk se nechlubí svými vědomostmi,
ti, kteří se chlubí svými vědomostmi, nejsou moudří.

Ten, kdo žije v souladu s Taem,
nezadržuje nic pouze pro sebe.

Čím více dává ostatním, tím je sám bohatší,
čím více žije pro ostatní, tím je jeho vlastní život plnější.

Stejně jako je Tao užitečné všem a nikomu neškodí,
vede ctnostný člověk ostatní, aniž by se prosazoval.

O zapsané moudrosti Starého mistra

Za autora nejznámějšího taoistického kánonu je považován Lao-c' (老子), mudrc s pronikavým vhladem do podstaty věcí. Podle legendy byl Starý mistr (cca 6. stol. př. n. l.) k sepsání svého učení zdvořile přinucen, když chtěl překročit západní hranici lenního státu Čou. Tehdejší Číňané si uvědomovali, že s ním navždy nenávratně zmizí i jeho moudrost. Z tohoto důvodu své dílo otevřel znaky ve smyslu:

*Žádný popis nemůže vystihnout Tao,
žádné slovo není vhodné k jeho pojmenování.*

Hned prvním veršem tak varuje, že snaha o intelektuální analýzu je pomýlená, protože Tao lze pochopit jedině bez myšlení. Lepší opěrný text však dodnes nemáme, navzdory nesčetným pozdějším komentářům kroužícím více či méně výstižně okolo. Neoblomným strážcům hranic můžeme být vděční. Kontraintuitivní, zdánlivě paradoxní *pojednání o Cestě a ctnosti* (道德經), které jim Lao-c' jako svou propustku předal, již tisíce let nabízí návod k životní spokojenosti a rovnováze.

Ať už je tato legenda pravdivá, nebo se jedná o „pouhou“ sbírku úryvků lidové moudrosti a ponaučení, jež byly postupně zaznamenány různými osobami, v *Tao-te-ťingu* je ukryta hluboká moudrost. Neznám jiný filosofický či náboženský text, který by byl tak syrový, který by stejně výstižně mířil na samotnou podstatu.

Zároveň, z jiného úhlu pohledu, se jedná o velmi rebelské dílo. Na indexu *Libri prohibiti* nejspíš chybí jen proto, že, na rozdíl od agresivnějších myšlenkových směrů, v sobě nenese zakódovanou výzvu k expanzi. Zůstává stranou pozornosti mocenských elit, pod jejich rozlišovací schopností. Tiše čeká na ty, kdo si k němu sami

najdou cestu. Přitom má potenciál změnit politické i ekonomické uspořádání a, jako mávnutím kouzelného proutku, přehodit trajektorii, po které se společnost ubírá.

Zvlášť aktuální události představují v tomto směru mimořádnou příležitost. Taoismus je pro období dějinných zlomů přímo ideální filosofií. Dobrovolně či nedobrovolně se uskromňujeme a, uzavření ve svých zemích a domovech, máme čas zamyslet se nad tím, co je opravdu důležité. „*Nemusíš vyjít ze dveří, abys poznal fungování světa*“ (kapitola 47). Můžeme obviňovat Čínu, že to ona za nemoc Covid-19 může. Nebo můžeme využít rady, které pochází ze stejné země.

Cesta ke svobodě je v *Tao-te-t'ing* jasně ukázána: Žijme maximálně přirozeným způsobem, v souladu se svým svědomím. Udržujeme ve svém životě harmonii mezi silami *jín* (陰) a *jang* (陽). Zlepšujeme se v tom, co děláme, ale nežádejme to po ostatních. Místo poučování veďme příkladem. Nenechme se vyrušit ze svého vnitřního klidu. Ať se mocní tohoto světa, těžící z kolektivního strachu a neznalosti, třeba vzteknou, že už jim nevěnujeme pozornost. Bez propůjčené moci nebudou schopni nikoho a nic ovládat, jejich autorita splaskne jako bublina nesená proudem.

Vždyť, jak může tyran vyhrožovat někomu, kdo je vnitřně předem připraven naprosto vše ztratit? Kdo bude lhostejně akceptovat libovolnou změnu své životní situace? Kdo neteskní po minulosti a nebojí se budoucnosti? Kdo nemá očekávání, přání ani ambice, kdo neusiluje o lepší život pro sebe na úkor ostatních? Agresor může krutě ztrestat jednotlivce, ale nikdy nic nezmůže proti davu. Pokud by se taoistický přístup masově rozšířil, *všechno* by se změnilo.

Status quo však zatím zůstává zachován, kulisy jsou přesvědčivé: Jsme spoutáni nutností vydělávat jeden na druhém „peníze“. Zahlcení informacemi, deformujícími pohled na svět, a reklamou, sugerující nám, co údajně musíme mít a jak máme žít, abychom byli „šťastní“. Bombarduje nás dokonce i spirituálně laděný marketing.

Jak máme v tom shonu a lomozu vůbec slyšet vlastní myšlenku? Jen málokomu zbývá mentální kapacita (to samozřejmě není případ vás, milí přátelé, kteří jste dočetli až sem) zabývat se soustavně „nudnou“ starobyklou moudrostí, která jde ještě o krok dále, než jiná učení.

Taoismu přitom není nutné se vyhybat, není to „buď – nebo“. Nemusíme odejít do hor (přestože pro „skalní taoisty“ představuje odchod do ústraní určitý ideál). Nejedná se ani o uvíznutí ve složitém filosofování (slova stejně nikdy nevystihnou skutečnost). Život v souladu s Taem spočívá v bezprostředním, vědomém prožívání přítomného okamžiku, *ať je jakýkoli*. Vždyť z širšího pohledu je vše vždy v pořádku tak, jak to je. „*Ani moudrý nezná záměry Nebes*“ (kapitola 73). Taoistu nečecká posmrtný život ani reinkarnace, jeho pozornost proto patří životu v tomto světě, *tady a teď*.

Způsob, jakým nahlížím na *Tao-te-t'ing* dnes, se přirozeně vyvíjel. O taoismus jsem se začal zajímat v sedmnácti letech, kolem roku 1993 – v jednom brněnském knihkupectví poblíž Zelného trhu tenkrát ležela na pultě čerstvě vydaná kniha s hrozně divným názvem... Po přestěhování do Olomouce, v roce 2002, jsem své samostudium prohloubil a začal systematicky číst tematickou literaturu i různé překlady *knihy o Cestě a ctnosti*. Protože se od sebe jednotlivé výklady učení Starého mistra značně lišily, v roce 2008 jsem si začal psát poznámky se záměrem dobrat se skutečného významu veršů na základě porovnání. Toto úsilí nakonec zvolna vykrytalizovalo do ucelených kapitol.

Svůj bolestně pomalý postup jsem zveřejňoval na svém blogu na idnes, později na vlastní webové stránce bonalingua.cz/tao. Vznikající český text jsem zároveň pracovníě překládal do angličtiny, což mě přimělo se ještě soustředěněji zamýšlet nad tím, zda je vše opravdu výstižné a v obou jazycích srozumitelné. Paralelně tak vznikaly dvě jazykové varianty, které se vzájemně kladně ovlivňovaly.

Přes Vědeckou knihovnu v Olomouci jsem si vypůjčil veškeré české překlady a převody *Tao-te-t'ingu*, které jsem dosud neznal (okopíroval jsem je a obratem vrátil, ať knihy neblokují jiným

zájemcům), abych porovnal, jak se s výzvou poprali zasvěcenější čeští autoři. Co se týče již vydaných českých verzí, stojí za zmínku, že velká část jich vyšla z jiného jazyka než z čínštiny:

František Čupr (1878) svůj průkopnický text přeložil z němčiny, Květoslav Minařík (1958) vyšel z překladu Rudolfa Dvořáka (1920) a ruského textu Jana Chin-Šuna (1954), Jiří Navrátil (1969) shrnul několik předchozích překladů, F. H. Richard (1994) použil text, který z čínštiny přeložil Kuo-ying Chang, Václav Cílek (2005) svou interpretaci založil na doslovném anglickém překladu Richarda Johna Lynna (1999), Jan Kotík (2000) vytěžil do té doby publikované české verze, taktéž Josef Zentrich (2007) nebo Karel Kapek (2017), který se mimo jiné nechal inspirovat také mým blogem o taoismu. Nemluvě o dílech mnoha zahraničních autorů, která byla dosud do češtiny v rámci „taoistické osvěty“ přeložena.

Přímo na čínském originálu je založeno pouze několik českých verzí, mezi nimiž vynikají ty od Bertý Krebsové (1971) a Oldřicha Krále (taktéž 1971). Autentický je i překlad od Mariny Čarnogurské a Egona Bondyho (1993), který mě vlastně ke studiu taoismu přivedl. Zatím nejnovější příspěvek představuje disertační práce Davida Sehnala (2012, knižně 2013), který podrobně zanalyzoval všech zhruba 5000 zdrojových znaků a ve svém překladu se maximálně drží originálu. Jejich knihy proto mohou doporučit k dalšímu studiu.

Když jsem si po dokončení „verze číslo 1“ uvědomil, že dvacet (převážně českých) pohledů je v případě *Tao-te-ťingu* málo, české zdroje jsem odložil stranou a začal zase od začátku, tentokrát výhradně na základě přímých překladů z čínštiny do angličtiny, celkem sedmdesáti. Všechny nějakým způsobem, podle úhlu pohledu překladatele, odráží původní poselství. Navzdory stejnému výchozímu zdroji se však od sebe fundamentálně liší, místy si až protiřečí. Což předvídal i Lao-c‘, když podotkl, že „na vše se dá dívat z různých úhlů pohledu“ (kapitola 58). Ne nadarmo se říká: „Zeptej se jednoho experta – vše ti bude jasné. Zeptej se dvou expertů – budeš zmaten.“

Nevyhnutelně, i tato verze *Tao-te-ťing* (technicky nesoucí číslo „4“) je jen jedním z mnoha možných výkladů, spíše vedlejším produktem mého studia stále živé staročínské filosofie. Verše jsem se snažil vyladit tak, aby k nim už nebylo potřeba doplňovat vysvětlující poznámky. Fascinující historické a filosofické souvislosti lze najít v mnoha jiných knihách o taoismu. Namísto opisování reálií starověké Číny jsem se soustředil na stěžejní text. Nepředpokládal jsem, že má „významová syntéza“ bude někoho zajímat. Nespěchal jsem, cílem byla samotná cesta.

Občas jsem se nad některým úsekem zarazil a nedokázal se dlouho pohnout z místa. Až časem, spíše mimochodem, jsem daný úsek pochopil. Jako by mi vždy až Tao samotné dovolilo pokračovat. Tímto způsobem v následujících letech proběhlo několik kol ladění a upřesňování. Studoval jsem fakta, ale zároveň naslouchal intuici. Každou kapitolu jsem nakonec opatřil nadpisem, kterým jsem shrnul hlavní téma nebo poselství dané pasáže.

Často jsem byl na pochybách, zda by nebylo rozumnější přestat. Několikrát jsem své webové stránky o Tau a ctnosti kompletně smazal. Proč se pokoušet o nemožné? Vždyť Tao je nevyjádřitelné slovy a každý jeho výklad je nějakým způsobem zavádějící, tedy včetně mého amatérského projektu. Přes veškerou snahu vyjádřit moderním jazykem původní vložené významy jsem se jistě dopustil řady odchylek a nepřesností, aniž bych si to uvědomoval. V rámci vědecké objektivitě musím připustit, že nejsem schopen vidět vlastní „slepu skvrnu“. Co když, spíše než esenci *Tao-te-ťing*, má verze vyjadřuje esenci západního chápání slov, která za sebou Lao-c' v horském průsmyku Chan-ku zanechal?

K mému překvapení mi však od čtenářů zveřejněných pracovních ukázek začala z celého světa přicházet poděkování, která mě povzbudila k pokračování a přinesla novou inspiraci. Teprve tehdy jsem zjistil, pro kolik lidí jsou tyto informace přínosné. Aniž bych o něco takového usiloval, v souladu s konceptem *wu wei* (無為), se

můj soukromý projekt mezitím stal důležitou součástí „tiché revoluce“ a procesu vnitřního vývoje dalších hledajících. Náhle dostal širší smysl.

Tento trend ještě zesílil, když jsem na Facebooku (jaká ironie) založil stránku *Tao-te-ťing a jeho moudrost* (facebook.com/taoteting), kolem které se zformovala živá komunita. Paralelně jsem komunikoval i s fanoušky anglické mutace, *Tao Tè Ching and its Wisdom* (facebook.com/taotechingwisdom). Vysoké hodnocení nová interpretace získala také v anketě na stránce *Tao Tè Ťing ve všech českých překladech* (tao.kvalitne.cz). S příznivci jsem vedl podnětné debaty a za obdrženou zpětnou vazbu jsem vděčný. Bez jejich podpory by tato kniha nikdy nevznikla.

Nezůstalo jen u teorie: Navzdory lockdownům pro zpomalení šíření „čínského viru“, jsme se členy ekologického spolku *Predmostensis* (predmost.cz) v průběhu roku 2020 vybudovali první taoistickou stezku v České republice. Právě v této narušené době mnoho lidí hledá útěchu a podporu. „Tao stezka“ (pracovní název už zůstal a ujal se) jim přesně tohle nabízí. Naučná trasa, nacházející se poblíž známé sochy mamutíka Toma, je volně přístupná všem, kdo zatouží načerpat v přírodě novou energii, odpočinout si od běžných starostí, a zároveň si jen tak mimochodem zopakovat základní principy taoismu z celkem 83 cedulí rozmístěných v krásném prostředí Knežzlíkových sadů v Předmostí u Přerova.

To vše mě naplňuje nesmírnou radostí. Neoficiální významovou syntézu *Tao-te-ťingu* jsem původně psal pro své vlastní hlubší porozumění a její oficiální publikování neplánoval. Na základě četných žádostí jsem však text v současné podobě přeci jen připravil volně ke stažení ve formě e-knih (také v anglické mutaci). Právě teď má jeho zpřístupnění největší smysl. Pro zájemce upřednostňující čtení offline jsem v omezeném počtu výtisků vydal papírovou knihu. V nezamýšlené paralele s Laem-c', i já jsem byl ke zveřejnění své práce, včetně závěrečného komentáře definujícího tuto interpretaci, donucen. :-)

Rád bych při této příležitosti poděkoval dceři Idě za kresbu Starého mistra – přesně takto jednoduše jsem si obálku představoval. Petrovi Jančíkovi bych chtěl poděkovat za trpělivost – při přípravě sazby jsem mu posílal celé série „teď už opravdu posledních“ úprav.

Nepovažuji se za autora. Tím je Starý mistr a jedná se o kulturní dědictví celého lidstva. Má verze je jen dalším z řady pokusů představit nadčasový odkaz *Laa-c'* současnému člověku. Netušil jsem, kolik času a energie mi upřesňování jednotlivých veršů nakonec vezme. Svou interpretaci jsem začal tvořit během ekonomické krize v roce 2008 a opouštím ji na začátku roku 2022, během dalších globálních turbulencí. „*Vše, co existuje, vyvíjí se v cyklu*“ (kapitola 40).

To, čeho jsme nyní svědky, přesahuje všechny dosavadní zkušenosti. Cena, kterou platíme, je astronomická. O to více bychom měli toto přechodné období využít. Společnost prochází jakýmsi „restartem“ a taoistická filosofie nabízí cestu dopředu, či spíše dovnitř. „*Kdo kráčí k Tau, jako by se vracel*“ (kapitola 41). Ostatně, i čínský znak (道), který na obálce Starý mistr vyryl do písčité stezky, znamená „cesta“.

Historie nám dává naději: „*Nikdo dosud nedokázal změnit svět podle svého přání*“ (kapitola 29), neboť „*každý tlak vyvolává protitlak*“ (kapitola 77). Snad k ustanovení nové rovnováhy přispěje i tato kniha.

Udělal jsem, co bylo v mých silách, a nyní mohu jít dál. Jeden cyklus se uzavřel, „taoistická osvěta“ však nekončí: Již několik lidí mě informovalo, že také pracují na vlastní verzi *Tao-te-t'ing*, přičemž poučení hledají i v mé interpretaci. Pomyslná pochodeň je tak symbolicky předána novým generacím hledajících.

Přeji vám hodně úspěchů na vaší vlastní cestě.

Viktor Horák

Olomouc, 12. 2. 2022

Obsah

- 1 Co je Tao?
- 2 Projevy Taa
- 3 Nevystavuj lidi pokušením
- 4 Hloubka Taa
- 5 Nikomu nestraň
- 6 Tao je všudypřítomné
- 7 Chovej se nesobecky
- 8 Buď jako voda
- 9 Přestaň včas
- 10 Nečekej pochvalu
- 11 Užitek dává prázdnota
- 12 Nezahlcuj své smysly
- 13 Přízeň zraňuje jako nepřízeň
- 14 Neurčitost Taa
- 15 Dávni mistři
- 16 Buď připraven na smrt
- 17 Nech lidem volnost
- 18 Bez Taa je vynucována poslušnost
- 19 Přestaň kázat
- 20 Nediskutuj
- 21 Tao je za vším
- 22 Ustup
- 23 Žij ctnostně
- 24 Nepřeháněj
- 25 Čtyři velké síly
- 26 Nepolevuj v opatrnosti

- 27 Zdokonaluj se pomáháním
- 28 Uvědomuj si své slabé stránky
- 29 Svět nelze ovládnout
- 30 Neuchyluj se k násilí
- 31 Bojuj jen v nutnosti
- 32 Vše se vrací k Tau
- 33 Poznej sám sebe
- 34 Pomáhej diskrétně
- 35 Tao je nevyčerpatelné
- 36 Slabé vítězí nad silným
- 37 Tao přináší klid
- 38 Nezdůrazňuj svou ctnost
- 39 Přirozený řád věcí
- 40 Bytí se rodí z nebytí
- 41 Cesta ke světlu se zdá tmavá
- 42 Z Taa se zrodilo vše
- 43 Nejlepší učení je beze slov
- 44 Lpění vede k bolesti
- 45 Nezasahování přináší stabilitu
- 46 Nechtěj víc
- 47 Znalosti brání pochopení
- 48 Vyprázdni svou mysl
- 49 Veď příkladem
- 50 Žij pro dnešek
- 51 Nemluv o svých zásluhách
- 52 Zůstaň doma
- 53 Neodchyluj se od Taa
- 54 Rozvíjej ctnost
- 55 Vnitřní harmonie

- 56 Přijmi své místo
- 57 Nevměšuj se
- 58 Zákony posilují hříšníky
- 59 Plánuj jako rolník
- 60 Nedočkavost škodí
- 61 Poniž se a získáš
- 62 Tao je nejvzácnější poklad
- 63 Předcházej problémům
- 64 Velké začíná jako malé
- 65 Nepoučuj
- 66 Služ, abys vládl
- 67 Tři poklady
- 68 Nesoutěž
- 69 Projevuj soucit
- 70 Nauč se základům
- 71 Odhal svou nevědomost
- 72 Nepředváděj svou moc
- 73 Tao vítězí bez boje
- 74 Krutost je dvousečná zbraň
- 75 Útisk vede k odporu
- 76 Co je poddajné, přežívá
- 77 Tao nastoluje rovnováhu
- 78 Převezmi utrpení ostatních
- 79 Plň své povinnosti
- 80 Ideální stát
- 81 Žij v souladu s Taem

O zapsané moudrosti Starého mistra ... 82

